

**4-6 YAŞ KUR'AN KURLARINDA VERİLEN EĞİTİMİN ÇOCUKLARIN AİLE
ORTAMINDAKİ DAVRANIŞLARINA YANSIMA DURUMU***

(Sayfa 64-79)

Mehmet ÖZTÜRK

Yüksek Lisans Öğrencisi
Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Uşak
ORCID-ID 0000-0001-5892-3914
mehmetozturk064@hotmail.com

Doç. Dr. Nazım BAYRAKDAR

Uşak Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi
Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Uşak
ORCID-ID 0000-0002-5500-5170
nazim.bayrakdar@usak.edu.tr

ÖZ

Son dönemde geleneksel aile yapısından hızla uzaklaşılması, bireylerin okul öncesi dönemde dini ve ahlaki gelişimlerini destekleyici nitelikte bir aile ortamından büyük ölçüde yoksun kalmaları sonucunu doğurmuştur. Çocuklarına yeterli ve nitelikli bir din eğitim hizmeti vermekte yetersiz kalan ve bundan rahatsızlık duyan ebeveynler söz konusu eksikliği gidermek üzere güvenilir bir kaynak arayışına girmişlerdir. Diyanet İşleri Başkanlığı, 4-6 yaş Kur'an kurslarını faaliyete geçirecek ebeveynlerin bu arayışlarına cevap vermek istemiştir. Bu kursların söz konusu arayışa ne ölçüde cevap verdiği, bilimsel araştırmalara konu edilmesi gereken çok önemli bir meseledir. Bu çalışma, 4-6 yaş Kur'an kurslarında verilen eğitimin, çocukların aile ortamındaki davranışlarına yansima durumunu tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşmeler, çocuğunu Uşak il merkezinde faaliyet yürüten 4-6 yaş Kur'an kurslarından birine gönderen annelerle gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, 4-6 yaş Kur'an kurslarında verilen eğitimin, çocukların aile fertleriyle olan ilişkilerine, tertip/düzen, adab/nezaket ve ibadet kapsamındaki davranışlarına büyük ölçüde olumlu yansıdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi; 4-6 Yaş Dönemi, Kuran Kursu Eğitimi, Aile, Davranış

Jel Kodları: 121, 123

ABSTRACT

In contemporary society, the rapid erosion of traditional familial frameworks has led to a dearth of environments supportive of the religious and moral development of individuals during their formative pre-school years. Recognizing their inadequacy in providing adequate religious education, parents have sought reliable sources to bridge this gap. In response, the Presidency of Religious Affairs has initiated Quran courses tailored for 4-6 year-olds. Evaluating the efficacy of these courses in meeting parental aspirations constitutes a significant scholarly pursuit. This study employs a semi-structured interview methodology to ascertain the impact of Quranic education on the behavior of children within the familial setting. Conducted with mothers whose children attend such courses in Uşak province, the research reveals a substantial positive correlation between Quranic education and various facets of familial conduct, encompassing interpersonal relationships, organizational skills, etiquette, and religious practices.

Keywords: Religious Education, 4-6 Years, Quran Course Education, Family, Behavior

* Bu makale, 1. yazar tarafından hazırlanmakta olan yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Jel Kodları: 121, 129

1. Giriş

İnsan, çevreyle etkileşime açık bir varlıktır. Bu, onu eğitilebilir kılan özelliklerin başında gelmektedir. Çevresinde olup bitenlere karşı duyarlı bir varlık oluşu, onun nasıl bir çevrede / nelerin ve kimlerin etkisi altında yaşadığı meselesini önemli hale getirmektedir. Zira onun ne öğreneceğinde / hangi davranışları kazanacağı ve nasıl bir insan olacağı, etkileşim kurduğu çevrenin etkisi oldukça büyüktür (Yazıbaşı, 2020, s. 99). Bu etki, hayatın ilk yıllarında / özellikle 0-6 yaş döneminde çok daha belirgindir. Bu nedenle 0-6 yaş, sonrasında yaşanacak hayatın niteliğini önemli ölçüde etkileyebilecek bir dönemdir (Tavukçuoğlu, 2002, s. 55; Cihandide, 2014, s. 15).

0-6 yaş, dini gelişim açısından da kritik bir dönemdir (Tosun & Çapcıoğlu, 2015, s. 706). Zira bireyin yolunun dini hakikatlerle kesişmesini sağlayan anlam arayışı süreci (Kartopu, 2013, s. 85) bu dönemde başlamaktadır. Bu dönemde alacakları nitelikli bir rehberlik, onların dini gelişimlerinin niteliği açısından son derece önemlidir (Demir & Camadan, 2019, s. 10).

Bireylerin 0-6 yaş dönemini sevgi, güven ve huzurun hâkim olduğu aile ortamlarında geçirmeleri gelişim açısından en doğru olanıdır. Ancak günümüzde bireylerin çok büyük bir kısmı bu imkâna sahip değildir. Ebeveynlerden her ikisinin de çalışmak zorunda olması bunun en büyük nedenidir. Artık ebeveynler, çocukları dünyaya geldikten kısa bir süre sonra bakıcı ya da kreş arayışına girmektedirler. Bu duruma bağlı olarak çocuklar, anne baba sevgisine ve ilgisine en çok muhtaç oldukları dönemde, günlerinin büyük bir kısmını onlardan uzak şekilde geçirmek durumunda kalmaktadırlar. Okul öncesi dönemde çocukların telefon, tablet ve televizyon gibi teknolojik aletlerle daha fazla zaman geçirmeleri, internet ortamında uygun olmayan birçok içeriğe ulaşabilmeleri, arkadaşlarıyla nitelikli vakit geçirme imkânlarının giderek azalması gibi durumlar da dikkate alındığında, okul öncesi eğitim kurumlarının günümüzde ne kadar büyük bir ihtiyaç olduğu daha iyi anlaşılabilir. Bu durum, devletin ilgili kurumlarının söz konusu alanda sorumluluk üstlenmelerini gerektirmektedir. Bu kurumlardan biri de kuşkusuz Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB)'dir.

Temel gayesi, halkı din konusunda aydınlatmak olan DİB, 2010'lu yılların başından itibaren halkın din konusunda farklılaşan ihtiyaçlarına ya da taleplerine duyarlı olduğunu gösteren adımlar atmaya başlamıştır. Nitekim hizmet çeşitliliğini sağlama amaçlı olarak 2010'da pilot illerde başlatılan İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursu Öğretim Programı, 2012'de ülke genelinde uygulamaya geçirilmiştir (DİB, 2012). DİB'in hizmet çeşitliliğini sağlama adına bu süreçte attığı önemli adımlardan bir diğeri ise 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarının faaliyete geçirilmesi olmuştur.

Ebeveynlerin, çocuklarının gelişim düzeylerine uygun / sağlıklı bir din eğitimi hizmeti almalarını istemeleri, güvenilir bir din eğitimi kurumu arayışını da beraberinde getirmiştir. Devlete bağlı kurumlarda bu arayışlarına karşılık bulamadıkları için ebeveynler 2012 yılına kadar çocuklarını sadece vakıf ya da dernekler bünyesinde açılan özel din eğitimi kurumlarına göndermek durumunda kalmışlardır (Tüfekçi, 2020, s. 2). Halkın genelinin güvenini kazanma noktasında DİB'in çok gerisinde olmaları nedeniyle söz konusu kurumlara rağbet yüksek düzeyde olmamıştır. Bu durum, çocukların din eğitimi ihtiyacını gidermek üzere DİB'in de sorumluluk üstlenmesini gerekli kılmıştır.

4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları faaliyete geçmeden önce gerekli yasal altyapı hükümet tarafından oluşturulmuştur. Bu kapsamda 17.01.2011 tarihli ve 653 sayılı Kanun Hükmünde Kararname yürürlüğe sokulmuştur. Bu kararname ile birlikte geçmişte Kur'an kurslarına kayıt olmak için getirilmiş olan yaş sınırlaması ortadan kalkmıştır. Yasal altyapının bu şekilde oluşturulmasından sonra DİB, 26.01.2012 tarihinde 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Projesini başlatmıştır.

Proje ilk olarak 2013-2014 eğitim-öğretim döneminde 10 pilot ilde (Adana, Ankara, Diyarbakır, Erzincan, Gaziantep, Kayseri, İstanbul, İzmir, Samsun ve Rize) uygulamaya konulmuştur (Korkmaz, 2019, s. 10). Pilot illerde başarılı bulunan "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Programı" Türkiye genelinde 2014-2015 eğitim-öğretim yılından itibaren Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından belirtilen kriterlere sahip Kur'an Kursu öğretmenleri tarafından bütün illerde uygulanmaya başlanmıştır (Aybey, 2019, s. 209).

4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı'nın hedefi, sevgi, saygı, yardımlaşma, iyilik, adalet, sorumluluk, doğruluk ve sabır gibi temel değerleri çocuklara tanıtarak, onların insan olarak en iyiye ulaşmalarını sağlamak ve

çocukları iyi ahlaki özelliklerle donatmaktadır. Bunun yanında çocuklara, dinimizin temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'i ses ve şekil olarak kendi seviyelerinde tanıtmak ve gerçekleştirilen etkinliklerle onları beş temel gelişim alanında (bilişsel, sosyal-duygusal, motor, dil, öz bakım) desteklemek de 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı'nın temel hedefleri arasındadır (DİB, 2022, s. 4).

4-6 yaş gibi dini gelişim açısından çok kritik bir dönemde, aile ortamında giderilme imkânı bulunmayan bazı ihtiyaçların, Kur'an Kursları gibi kontrol edilebilir / formal bir çevrede, uzman kişiler tarafından giderilmek istenmesi oldukça anlaşılabilir bir durumdur. Bununla birlikte söz konusu kurumların, ihtiyaca ne ölçüde cevap verdiği de bilimsel araştırmalara konu edilerek sürekli takibinin yapılması gereken bir durumdur.

Bu çalışmada, "4-6 yaş Kur'an kurslarında verilen eğitimin, çocukların aile ortamındaki davranışlarına yansıma durumu nedir?" sorusuna cevap aranmıştır. Bu kapsamda cevabı aranan alt sorular ise şunlar olmuştur:

1. 4-6 yaş Kur'an kursunda eğitim almaya başladıktan sonra çocukların, aile bireylerine yönelik davranışlarında ortaya çıkan değişimler neler olmuştur?
2. 4-6 yaş Kur'an kursunda eğitim almaya başladıktan sonra çocukların tertip düzenle ilgili davranışlarında ortaya çıkan değişimler neler olmuştur?
3. 4-6 yaş Kur'an kursunda eğitim almaya başladıktan sonra çocukların nezaket kuralları (sofra adabı, konuşma adabı, tuvalet adabı vb.) kapsamındaki davranışlarında ortaya çıkan değişimler neler olmuştur?
4. 4-6 yaş Kur'an kursunda eğitim almaya başladıktan sonra çocukların ibadet kapsamındaki davranışlarında (abdest alma, namaz kılma, oruç tutma, dua etme, Kur'an okuma, camiye gitme gibi) ortaya çıkan değişimler neler olmuştur?
5. 4-6 yaş Kur'an kursunda eğitim almaya başladıktan sonra çocukların teknolojik araçları (Tv, telefon, tablet vb.) kullanım durumlarında ortaya çıkan değişimler neler olmuştur?

2. Yöntem

2.1 Araştırma Modeli

Çalışma nitel araştırma desenlerinden biri olan olgubilim (fenomenoloji) deseni ile hazırlanmıştır. Olgubilim deseni günlük yaşantımızda olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkan, derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olamadığımız olguları araştırmayı ve incelemeyi amaçlar (Yıldırım & Şimşek, 2006, s. 72).

2.2 Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Uşak İli Merkez ilçesinde bulunan 4-6 yaş Kur'an kurslarına çocuklarını gönderen anneler oluşturmaktadır. Bu evren içerisinde örneklem olarak, son bir dönemin tamamında çocuğu 4-6 yaş Kur'an kursuna devam etmiş anneler arasından 20 kişi seçilmiştir. Örneklem belirlemede, tesadüfi örneklem yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada velilerin çeşitliliğini sağlamak amacıyla farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip mahallelerdeki kurslardan farklı eğitim düzeylerinden annelerin araştırmaya dâhil edilmesine dikkat edilmiştir. Araştırmaya katılan anneler V1, V2, ...V20 şeklinde kodlanmıştır. Annelerin yaş, öğrenim durumu ve çalışma durumuna ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1. Görüşme Gerçekleştirilen Annelerin Demografik Özellikleri

Veli	Yaş	Öğrenim Durumu	Çalışma Durumu
V1	28	İlkokul	Ev Hanımı
V2	35	Lisans	Ev Hanımı
V3	29	Ön Lisans	Ev Hanımı
V4	29	İlkokul	Ev Hanımı
V5	35	Lise	Ev Hanımı
V6	34	Lisans	Çalışıyor
V7	33	Lise	Ev Hanımı
V8	30	Lise	Ev Hanımı

V9	28	Lise	Ev Hanımı
V10	43	Lise	Ev Hanımı
V11	31	Ön Lisans	Ev Hanımı
V12	35	Lisans	Çalışıyor
V13	25	Lise	Ev Hanımı
V14	30	Lise	Ev Hanımı
V15	34	Lise	Ev Hanımı
V16	38	Ön Lisans	Ev Hanımı
V17	42	Lise	Ev Hanımı
V18	30	Ortaokul	Ev Hanımı
V19	29	Ön Lisans	Ev Hanımı
V20	47	İlkokul	Ev Hanımı

Çalışma grubuna ait yukarıdaki tabloda verilen demografik bilgiler incelendiğinde araştırmaya katılan annelerin 3'ü ilkök, 1'i ortaokul, 9'u lise, 4'ü ön lisans, 3'ü lisans mezunudur. Çalışma durumlarına bakıldığında ise annelerin çoğunluğunun (18 kişi) ev hanımı oldukları görülmektedir.

2.3 Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda yaygın şekilde kullanılan veri toplama tekniklerinden biri olan görüşmeler, iletişimin en yaygın biçimi olan konuşmayı temel alarak, bireylerin duygularını, düşüncelerini ve deneyimlerini ortaya çıkarması bakımından oldukça güçlüdür (Yıldırım & Şimşek, 2006, s. 127).

2.4 Verilerin Toplanma Süreci

Görüşme soruları hazırlanırken alanında uzman akademisyenlerin görüşleri alınmıştır. Hazırlanan görüşme formu, Uşak Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 2024-47 sayılı kararı ile etik açıdan uygun bulunmuştur. Uşak İl Müftülüğünden gerekli resmi izin de alındıktan sonra araştırmanın örneklemini oluşturan kişilerle görüşmeler gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Görüşmenin başında annelere kişisel bilgilerinin gizli kalacağı, gerekli izinlerin alındığı, elde edilen bilgilerin ve verilerin bu çalışmanın haricinde kullanılmayacağı, elde edilen verilerin başka kurum veya kişilerle paylaşılmayacağı bilgisi verilmiş ve görüşme esnasında ses kaydı yapılması için izin alınmıştır. Görüşme esnasında sorulan soruların daha anlaşılabilir olması, katılımcıların soruyu daha rahat ve ayrıntılı cevaplayabilmesi amacıyla, katılımcılara sonda sorular yöneltilmiştir. Yapılan görüşmelerin ardından ses kayıtları bilgisayar ortamında metne aktararak, veriler analiz edilmiştir.

2.5 Verilerin Analizi

Araştırmanın veri analizinde nitel veri analizi yöntemlerinden biri olan içerik analizi kullanılmıştır. Çalışmada yapılan görüşmelerin ses kayıtları önce yazıya aktarılmış daha sonra temaların uygunluğuna bakılarak bulguların benzerliği ve farklılığı tespit edilmiştir. Son olarak tespit edilen temalar kategorize edilerek değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

3. Bulgular

3.1. 4-6 Yaş Kur'an Kurslarında Verilen Eğitimin, Çocukların Aile Fertleri ile İlişkileri Üzerindeki Etkisi

4-6 yaş Kur'an kurslarında çocuklara kazandırılacak temel değerler sevgi, saygı, yardımlaşma, iyilik, adalet, sorumluluk, doğruluk ve sabırdır (DİB, 2022, s. 4). Bu değerlerin çocukların davranışlarına yansımaları sağlamak, söz konusu kursların genel amaçlarından birini oluşturmaktadır (DİB, 2022, s. 6). 4-6 Yaş Grubu Değerler Eğitimi Programı'nda ise çocuğun ailesine karşı sevgisini söz ve davranışlarıyla göstermesi için teşvik edilerek, ailesine karşı sevgisini göstermesi ve çocuğun ailesi ile daha iyi ilişki kurmasının hedeflenmesi gerektiği belirtilmektedir (DİB, 2023, s. 15).

4-6 yaş Kur'an kurslarında verilen eğitimin, programda belirtilen temel değerlerin kazanılmasına ne ölçüde katkı sağladığını tespit etmenin en sağlıklı yollarından birini, çocukların aile fertleri ile ilişkilerinde yaşanan değişimin gözlemlenmesi oluşturmaktadır. Zira çocuklar aile ortamında kendilerini diğer ortamlara göre çok daha rahat hissedebilecekleri için iç dünyalarını davranışlarına tam anlamıyla yansıtabileceklerdir.

Çocukların aile fertleriyle ilişkilerinde yaşanan değişimi en iyi ve sürekli şekilde gözlemleyip değerlendirecek kişilerin başında kuşkusuz ‘anneler’ gelmektedir. Zira çocuklarının davranışlarında meydana gelen değişimi gözleme eğilimi onlarda içgüdüsel olarak vardır. Bu, büyük ölçüde onların, çocuklarına duydukları sevginin, onlara verdikleri değer ve onlardan dolayı hissettikleri sorumluluğun büyüklüğü ile alakalı bir durumdur.

4-6 yaş grubu Kur’an kurslarında aldıkları eğitimin çocukların aile fertlerine yönelik davranışlarında nasıl bir değişim meydana getirdiğini tespit etmek amacıyla annelere, “4-6 yaş Kur’an kursunda eğitim almaya başladıktan sonra çocuğunuzun aile bireylerine yönelik davranışlarında ne tür değişimler gözlemlediniz?” sorusu yöneltilmiştir. Araştırmaya katılan annelerin önemli bir kısmı (11 kişi), 4-6 yaş Kur’an kursunda eğitim almaya başladıktan sonra çocuğunun aile fertlerine yönelik davranışlarında olumlu değişimler gözlemlediğini belirtmiştir. Bu kapsamda ifade edilen görüşlerden bir kısmı aşağıda verilmiştir:

“Çocuğum çok agresif bir çocuktur. Sinirlendiğinde oyuncak fırlatma, elindeki cisimleri fırlatma gibi eylemleri vardı. Artık onlar tamamen kesildi. Sakin bir çocuğa döndü. Hem bana hem de babasına karşı çok agresifti. Şiddete meyilliydi. Ben herhangi bir konuda uyardığım zaman eliyle vurmaya eğilimli, elindeki cisimleri atmaya eğilimliydi. Ama artık daha naiif, anneciğim’li ifadelere döndük çok şükür.” V3

“Evet, bu konuda olumlu gözlemlerim oldu. Kardeşlerine ve bize karşı daha sakinleşti; kursa gitmeden önce daha hırçın bir çocuktur; paylaşmazdı hiçbir şeyini. Artık bir şey isterken rica ediyor izin istiyor.” V5

“Kardeşi ile olan ilişkisinde daha sakin olmaya başladı. Önceleri daha çok kavga ediyorlardı. Kur’an kursunda öğrendiği şeyleri kardeşine anlatıp ona öğretmeye çalışıyor. Kur’an kursuna gitmeden önce benden bir şey isteyecekse emir cümlesi kullanıyordu. Kursa başladıktan sonra anne verir misin, yapar mısın diye rica ediyor. V6”

“Abisi ona kızdığı halde veya bir şeyi paylaşmak istemediğinde paylaşmanın güzel bir davranış olduğunu insanlara karşı öfkelenmemesi gerektiğini söylüyor. Aile bireylerine karşı bir şey söylerken bunu böyle yapmamalısın, bunun doğrusu bu diye söylüyor. Üslup olarak çok değişti aile bireylerine karşı. Kursa başladıktan sonra daha narin ve kibar bir kız oldu....” V17

Yukarıdaki ifadeler, 4-6 yaş Kur’an kurslarında aldıkları eğitimin, çocukların aile ortamında sevgi ve saygı gibi temel değerlerle daha uyumlu davranışlar sergilemeye başlamalarına katkı sağladığını göstermektedir. Annelerin bu konuda ön plana çıkardıkları davranışların ise öfke / hırçımlık göstergesi olan davranışlarda azalma, paylaşmaya açık hale gelme, yardım etme, aile fertlerine hitap ederken nezaket belirten ifadeler kullanmaya başlama olduğu görülmektedir. Bu sonuç, programın hedeflerinden en azından bir kısmının gerçekleştiğini göstermesi bakımından önemlidir.

Annelerin önemli bir kısmı (8 kişi), 4-6 yaş Kur’an kursunda eğitim almaya başladıktan sonra çocuğunun aile bireylerine yönelik davranışlarında olumlu ya da olumsuz herhangi bir değişime gözlemlemediğini belirtmiştir. Bu kapsamda ifade edilen görüşlerden bir kısmı aşağıda verilmiştir:

“Kursa başlamadan önce aile bireylerine karşı saygılıydı ve sınırlarını biliyordu. Kursa başladıktan sonra da bir değişiklik yaşanmadı.” V8

“Aile bireylerine karşı kurstan önce de saygılı ve sakin davranırdı. Herhangi bir değişim gözlemlemedim.” V13

“Bu konuda çok bir farklılık gözlemlemedim. Zaten sakin bir yapıya sahipti. Tavırlarında ve konuşmalarında bizlere karşı çok bir değişim olmadı.” V19

Yukarıdaki ifadelerden açıkça görüleceği üzere 4-6 yaş Kur’an kurslarında eğitim almaya başladıktan sonra çocuklarının aile fertlerine yönelik davranışlarında olumlu değişim gözlemlemediğini belirten anneler bunun, çocuklarının kursa başlamadan önce de aile fertlerine yönelik herhangi bir olumsuz davranışlarının bulunmamasından kaynaklı bir durum olduğunu belirtmişlerdir. Onların söz konusu durumdan dolayı Kur’an kurslarında verilen eğitimin niteliğine dair olumsuz bir görüş belirtmemiş olmaları olumlu bir sonuç olarak görülebilir.

4-6 yaş Kur’an kursunda eğitim almaya başladıktan sonra çocuğunun, aile fertlerine yönelik davranışlarında olumsuz değişimler gözlemlediğini belirten sadece bir anne olmuştur. Bu anneye ait görüşler aşağıda verilmiştir:

“Değişim olarak kötü yönde özgüveni arttı. Anne ve babasına karşı bağırması ve vurması arttı. Kursa başlamadan önce böyle bir durum gözlemlememiştim. Saygı olarak daha gevşek davranmaya başladı. Konuşma tarzı biraz daha agresif yönde ilerledi. Kendisini ifade edebilmesi, etmeye çalışması tabii ki de güzel ama çekinmeden bir şeyler yapmak bu olmamalı diye düşünüyorum.” V14.

4-6 yaş Kur’an kurslarında kültür seviyesi, disiplin anlayışı, çocuğundan beklentileri birbirinden oldukça farklı olabilen ailelerin çocukları bir arada eğitim almaktadırlar. Baskı ve korkuya dayalı otoritenin ve katı kuralların hâkim olduğu aile ortamlarında yetişen çocuklar, 4-6 yaş Kur’an kurslarında eğitim almaya başladıktan sonra akranlarının kendilerinden çok daha rahat hareket edebildiklerini kısa süre içerisinde fark edebilirler. Bu duruma bağlı olarak onlar, aile ortamlarında anne babaları tarafından saygısızlık olarak nitelendirilen davranışlarda bulunmaya başlayabilirler. Yani annelerin saygısızlık olarak nitelendirdiği davranışlar aslında çocuğun öz saygısını koruma içgüdüsünün bir yansıması olabilir. Bütün bunlar esasen 4-6 yaş Kur’an kurslarında, çocuk psikolojisi ve eğitimi konusunda anneleri bilinçlendirme amaçlı seminerler düzenlenmesinin gerekliliğini göstermektedir.

“4-6 yaş Kur’an kursunda eğitim almaya başladıktan sonra çocuğunuzun aile bireylerine yönelik davranışlarında ne tür değişimler gözlemlediniz?” sorusuna verilen cevaplara bir bütün olarak bakıldığında, 4-6 yaş Kur’an kurslarında verilen eğitimin çocukların aile fertleriyle ilişkilerine olumlu yansıdığı ya da en azından bu konuda olumsuz bir durumun söz konusu olmadığı rahatlıkla söylenebilir. Bunun, programın verimliliği bakımından oldukça iyi bir duruma işaret ettiği açıktır. Bununla birlikte söz konusu kurslarda yöneticilik ya da öğreticilik görevi yapmakta olan kişiler tarafından öğrenci velileriyle belirli aralıklarla yapılacak birebir ve toplu görüşmelerin bu konuda daha iyi bir noktaya gelmesine önemli katkılar sağlayacağını da belirtmek gerekir. Okul-aile işbirliğinin, okulda verilen eğitimin verimliliğine katkısı ortada iken (Çalık, 2007, s. 131-132) 4-6 yaş Kur’an kurslarında bu meselenin ihmal edilmesi sorumluluk bilinciyle zaten bağdaşmayacaktır.

3.2. 4-6 Yaş Kur’an Kurslarında Verilen Eğitimin, Çocukların Tertip / Düzenle İlgili Davranışları Üzerindeki Etkisi

Çocukların her gelişim döneminde kazanması gereken farklı alışkanlıklar bulunmaktadır. 4-6 dönemindeki çocukların kazanması gereken alışkanlıkların önemli bir kısmını tertip düzenle ilgili olanlar oluşturmaktadır (Dinçer, Demiriz, & Ergül, 2017, s. 63). Bu bakımdan 4-6 yaş Kur’an kursunda tertip düzenle ilgili alışkanlıkların kazandırılması önem arz etmektedir. Yalçın, Başar ve Çetinkaya tarafından 2013 yılında yapılan çalışmada okul öncesi eğitime 3-4 yaşlarında başlayan çocukların tertip düzenle ilgili becerileri kazanma açısından 5-6 yaşlarında başlayanlara göre avantajlı oldukları tespit edilmiştir (Başar, Yalçın, & Özdemir, 2013, s. 208).

4-6 Yaş Grubu Değerler Eğitimi Programı’nda temizlik, yeme, dinlenme, giyinme gibi öz bakım becerilerinin geliştirilmesi, yetişkin müdahalesi olmaksızın kendi özgür iradesiyle bir işi yapması ve o işi bitirmesi ve sorumluluk bilincinin verilmesi hedeflenmektedir (DİB, 2023, s. 10). Programda belirtilen kazanımlar, çocuğun günlük yaşantısında sorumluluk bilinciyle hareket ederek tertip ve düzenle alakalı becerileri kazanmasını gerektirmektedir. Bu bakımdan 4-6 yaş Kur’an kurslarında verilen eğitimin, çocukların tertip düzenle alakalı becerileri kazanmalarına katkı sağlama durumu, araştırılması gereken son derece önemli bir konudur.

4-6 yaş Kur’an kurslarında verilen eğitimin, çocukların tertip düzenle alakalı davranışlarında ne tür değişimler meydana getirdiğini tespit etmek maksadıyla annelere, *“4-6 yaş Kur’an kursunda eğitim almaya başladıktan sonra çocuğunuzun tertip düzenle ilgili davranışlarında ne tür değişimler gözlemlediniz?”* sorusu yöneltilmiştir. Araştırmaya katılan annelerin büyük bir kısmının (15) bu soruya cevap verirken oyuncakları toplama, kıyafetleri katlama ve yerine kaldırma, odasını düzenli tutma gibi davranışlara vurgu yaptıkları görülmüştür. Bu kapsamda ifade edilen görüşlerden bir kısmı aşağıda verilmiştir.

“Kursa gitmeden önce oyuncaklarını falan çok toplamazdı. Düzensizdi. İşlerini ablasına veya bana yaptırmaya çalışıyordu. Kursa gitmeye başladıktan sonra odasını artık kendisi topluyor. Boya kalemlerini kendisi topluyor. Tertip ve düzeni öğrendi.” V1

“Kur’an kursuna başladıktan sonra daha düzenli olmaya başladı. Kıyafetlerini katlayıp dolabına koymaya başladı. Oyuncaklarını dağıttıktan sonra toplamaya başladı. Öğretmenimiz toplamamız gerektiğini söylüyor diye

oradaki uyguladığı düzeni evde de yapmaya başladı. Kur'an kursuna gitmeden önce toplamıyordu hiçbir şeyini... Kursta gidip öğrenince ben bir şey söylemesem de toplamaya başladı." V4

"Kursta gitmeden önce sorumluluklarını yerine getirmiyordu. Yatağını düzeltmiyordu, kıyafetlerini katlamıyordu ama kursta başladıktan sonra benim sorumluluklarım var artık diye söyleyip yatağını topluyor. Kıyafetlerini katlıyor ve yerine koyuyor." V6

"Kurstan önce uyandıktan sonra yatağını düzenlemiyordu, kalkıp gidiyordu. Kursta başladıktan sonra yatak düzeni oldu. Kendi masasını siliyor, temizliyor. Kıyafetlerini düzgün bir şekilde yerine koymaya başladı." V16

"Kurstan önce düzeni bilmiyordu, ben yapardım, ben toplardım. Kursta başladıktan sonra oradaki disiplinli halini evde de devam ettirdi. Örnek verecek olursam bir gün misafirlığe gitmiştik artık kalkalım dediğimde ağlamaya başladı. Bu oyuncakları toplamadan mı gideceğim, ben oyuncakları toplamadan gidemem eve dedi. Ev sahibi, bırak kalsın toplama dediği halde "hayır toplamadan gidemem" dedi ve ağlayarak oyuncakları topladı. ...V18

4-6 yaş Kur'an kursunda verilen eğitimin, çocuklarının tertip düzenle ilgili davranışlarına olumlu yansıdığı belirten annelerden ikisinin uyku düzenine, birinin ise yemek düzenine vurgu yaptıkları tespit edilmiştir. Bu annelere ait görüşler aşağıda verilmiştir:

"Tertip ve düzen konusunda kursun olumlu katkısı oldu. Kendi içinde artık bir düzen oluşturdu. Akşamdan çantamı hazırlamam lazım, şu saatte uyumamız gerekiyor gibi belli bir düzen ve disiplini kendi içinde benimsedi. Oyuncaklarını toplamaya, uyandıktan sonra yatağını toplamaya düzeltmeye daha fazla dikkat etmeye başladı." V2

"Zaten düzenli bir çocuktu ama yemek ve uyku düzeni yoktu. Kur'an kursuna başladıktan sonra uyku ve yemeği düzene girdi." V19

4-6 yaş Kur'an kursunda verilen eğitimin, çocuklarının tertip düzenle alakalı davranışlarında herhangi bir değişiklik meydana getirmediğini belirten anne sayısı 5 olmuştur. Bu kapsamda ifade edilen görüşlerden bir kısmı aşağıda verilmiştir.

"Çocuğumun tertip ve düzen konusunda herhangi bir değişim yok. Kurstan önce de oyuncaklarını ve eşyalarını toplamıyor dağınık bırakıyordu. Şu anda da hala aynı... Diğer kardeşi daha düzenli ve o topladığı için de toplamıyor olabilir." V3

"Çocuğum tertip düzen konusunda biraz dağınıktı. Kurstan sonra da oyuncaklarını toplama gibi düzen konusunda değişiklik yaşanmadı. Hala aynı." V8

"Net bir değişim gözlemlemedim. Kurstan önce de odasını ve oyuncaklarını zaman zaman topluyordu bazen de toplamıyordu. Kıyafetlerini toplamıyordu yine toplamıyor. Kursta birlikte tertip ve düzen konusunda değişim olmadı." V11

4-6 yaş Kur'an kursunda verilen eğitimin, çocuklarının tertip düzenle alakalı davranışlarında herhangi bir değişiklik meydana getirmediğini belirten annelerden V13 ve V20 çocuklarının kursta tertip düzenle alakalı kurallara uydukları ancak aynı hassasiyeti ev ortamında göstermediklerini ifade etmişlerdir. Bu kapsamda ifade edilen düşünceler aşağıda verilmiştir.

"Tertip ve düzen konusunda kursta kurallara güzel uyuyor ama evde yapmıyor. Düzen konusunda her zamanki gibi davranıyor" V13

"Düzen olarak herhangi bir değişim gözlemlemedim. Kursta söylenince yapıyormuş ama evde yapmıyor. Söylediğimde topluyor. Yaşı küçük olduğu için böyle olduğunu düşünüyorum." V20

4-6 yaş Kur'an kursuna devam eden çocukların her birinin ayrı birer birey olduğu, gelişimlerinin ve kazandığı becerilerin birçok etkenden dolayı farklılık arz edebileceği göz ardı edilmemesi gereken önemli bir husustur. Gerek kişilik yapıları gerekse yetiştikleri aile ortamı arasındaki farklılıklar, çocukların 4-6 yaş Kur'an kursunda hedeflenen davranışları kazanma durumlarında farklılıklar oluşturabilir. Bu durum, söz konusu kurslarda öğreticilik yapan kişilerin, öğrenciler arasındaki bireysel farklılıklara duyarlı olmalarının ve öğretim hizmetini olabildiğince bireyselleştirmelerinin önemini göstermektedir. Onların bu süreçte ebeveynlerle yakın işbirliği halinde olmaları da son derece önemlidir.

Yukarıdaki mülakat verilerine bir bütün olarak bakıldığında, 4-6 yaş Kur'an kurslarında verilen eğitimin, çocukların tertip düzenle alakalı davranışlarına olumlu yansıdığı; 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı'nda bu kapsamda yer alan kazanımların önemli ölçüde gerçekleştiği söylenebilir. Tüfekçi'nin çalışmasında ulaşılan bulgular, bu sonucu destekler niteliktedir (Tüfekçi, 2020, s. 72).

3.3. 4-6 Yaş Kur'an Kurslarında Verilen Eğitimin, Çocukların Nezaket Kurallarına Riayet Etme Durumu Üzerindeki Etkisi

4-6 Yaş Grubu Değerler Eğitimi programında nezaket kuralları, adab-ı muaşeret başlığı altında ele alınmaktadır. Programda çocuklara, selamlaşma ve vedalaşma ifadelerini kullanmayı, yemekten önce sonra ellerini yıkamayı, yemekten önce besmele çekmeyi, sonrasında elhamdülillah demeyi, yemekte israf etmemeyi, sofranın kurulması ve toplanmasına yardım etmeyi, yemeği hazırlayana teşekkür etmeyi, su içmeden önce besmele çekmeyi, suyu oturarak içmeyi ve bitirince çok şükür/elhamdülillah demeyi, hapşırırken ağzı kapatmayı, tuvaleti temiz kullanmayı, tuvaletten sonra ellerini yıkamayı, uygun bir ses tonuyla ve söz hakkı alarak konuşmayı, karşısındakini dinlemeyi ve sözünü kesmemeyi, uykudan önce dişleri fırçalamayı, iyi geceler dilemeyi ve dua etmeyi, misafir ağırlarken "Hoş geldiniz, Hoşça kalın" gibi nezaket sözcüklerini kullanmayı, misafirlere karşı güler yüzlü olmayı, misafire ikramda bulunma davranışların kazandırılması amaçlanmaktadır. (DİB, 2023, s. 13)

4-6 yaş Kur'an kurslarında verilen eğitimin, çocukların nezaket kurallarına uyma durumlarını nasıl etkilediğini tespit etmek amacıyla annelere, "4-6 yaş Kur'an kursunda eğitim almaya başladıktan sonra çocuğunuzun nezaket kurallarına (sofra adabı, konuşma adabı, tuvalet adabı vb.) uygun davranma durumunda dikkatinizi çeken değişimler oldu mu?" sorusu yöneltilmiştir. Araştırmaya katılan annelerin büyük çoğunluğu (17 kişi), çocuklarının 4-6 yaş Kur'an kursunda eğitim almaya başladıktan sonra çocuklarının özellikle de sofrada adabıyla ilgili davranışlarında olumlu değişimler gözlemlediklerini belirtmişlerdir. Bu kapsamda ifade edilen görüşlerden bir kısmı aşağıda verilmiştir.

"Kurstan sonra sofraya oturduğunda besmele çekerek başlıyor ve anne sağ elimizle yememiz gerekiyor diye söylüyor. Kursta yemekten önce ellerimizi yıkamayı, yemekten sonra dişlerini fırçalaması gerektiğini öğrendi." V5

"Kurstan sonra sofraya besmele ile başlıyor, sofradan sonra elhamdülillah ile kalkıyor. Yemekten önce ve sonra ellerini yıkamaya dikkat ediyor." V8

"Yemekte bana yardım ediyor. Sofrayı kurarken ve toplarken yardımcı oluyor. İsrafi öğrendi, dikkatli davranıyor. Yemeğe başlarken besmele çekiyor, bitirince elhamdülillah diyor. Yemekten önce ve sonra ellerini yıkama alışkanlıklarına dikkat ediyor." V12

"Yemek sofrasından sofraya duası ile başlayıp yemek duası ile bitiriyor. Yemekten önce ve sonra ellerini yıkayıp dişlerini fırçalıyor; okulda öğrendiği alışkanlıklarını evde de devam ettiriyor." V17

"Sofraya oturduğunda besmele çekmeyi sofradan kalkarken elhamdülillah demeyi öğrendi ve bunları aile bireylerine siz de söyleyin diye hatırlatıyor." V20

Mülakat sırasında annelerin, yeme – içme adabı kapsamında en çok dile getirdikleri hususlardan birinin (14 kişi) de "su içme adabı" olduğu dikkat çekmiştir. Bu kapsamda ifade edilen görüşlerden bir kısmı aşağıda verilmiştir.

"Suyu oturarak ve besmele çekerek içmeyi, kurstan önce ben ne kadar anlatsam da her zaman dediğimi uygulamıyordu. Ama kurstan sonra öğretmenin öğrettiklerini ve dediklerini uyguluyor. Bazen ben acele ile suyu ayakta içersen, beni ikaz ediyor ve suyu oturarak ve besmele çekerek içmem gerektiğini söylüyor." V1

"Suyu oturarak içmeliyiz anne, yemeğe oturduğumuzda besmele çekmemiz gerekiyor, sonunda elhamdülillah dememiz gerekiyor diye söylüyor. Kur'an kursunda öğrendiği şeyleri evde kardeşine öğretmeye çalışıyor suyu oturarak üç yudumda içmelisin diyor." V6

"Kurstan önce su içerken, oturarak içmesi gerektiğini hatırlatıyorduk. Biz dediğimiz zaman yapıyordu ama kurstan sonra kendisi oturarak içmemiz gerekiyormuş diye bunu öğrendi ve bilincine vardı. Biz ayakta su içtiğimiz zaman bizi ikaz ediyor, oturarak içmemiz gerektiğini söylüyor" V7

“Kurstan önce biz ne kadar söylesek de su içme adabı ile alakalı söylediklerimizi çok uygulamıyordu. Kurstan sonra su içerken besmele çekerek içiyor. Suyunu içtikten sonra elhamdülillah diyor.” V11

Yukarıdaki ifadeler, 4-6 yaş Kur'an kurslarında verilen eğitimin, çocuklara yeme-içme adabının öğretilmesi bakımından başarıya ulaştığını göstermektedir. Annelerin bu konuyla ilgili ön plana çıkardıkları davranışların, yemekten önce ve sonra ellerini yıkama, yemekten önce besmele çekme, sonrasında elhamdülillah deme, yemekte israf etmeme, sofranın kurulması ve toplanmasında anneye yardım etme, yemekten sonra dişlerini fırçalama, suyu oturarak içme olduğu görülmektedir. Çocukların kazandığı bu davranışlar, 4-6 Yaş Grubu Değerler Eğitimi Programı'nın hedefleriyle uyumludur. Kasar tarafından yapılan çalışmada ulaşılan sonuçlar da bu bulguyu destekler niteliktedir. Nitekim söz konusu çalışmada, “Çocukların kursta öğrenip günlük hayatlarına uyguladıkları bilgiler” teması altında belirlenmiş farklı kodlar arasında en sık tekrarlananlardan birisinin, yeme içme adabına ilişkin davranışlar olduğu bulunmuştur (Kasar & Aydın, 2023, s. 475).

Yapılan mülakatta annelerin önemli bir kısmı (14 kişi), çocuklarının 4-6 yaş Kur'an kursunda eğitim almaya başladıktan sonra selamlaşma/vedalaşma ifadelerini kullanmaya başladıklarını belirtmişlerdir. Bu kapsamda ifade edilen görüşlerden bir kısmı aşağıda verilmiştir:

“Artık her gelen misafirimize hoş geldiniz diyor. Selamün aleyküm diyor. Babasını özellikle işe gönderirken hayırlı işler diyerek gönderiyor.” V3

“Kurstan önce selamlaşma ifadelerini kullanmıyordu. Şimdi evden içeri girdiği zaman selamün aleyküm diyor.” V7

“Evde içeri girerken selamün aleyküm demeye başladı. Hatta aile bireylerine de duyurmak için yüksek sesle söylüyor.” V16

“Eve girerken önceden selam vermiyordu, bizim söylememize rağmen. Kur'an Kursuna başladıktan sonra selam vererek eve girmeye başladı.” V19

Yukarıdaki ifadeler, 4-6 yaş Kur'an kursunda verilen eğitimin, çocukların selamlaşma/vedalaşma adabını öğrenmelerine katkı sağladığını göstermektedir. Bu sonuç öğretim programında bulunan “Selamlaşma ifadelerini kullanır.” (DİB, 2023, s. 13) kazanımının büyük ölçüde gerçekleştiğini göstermektedir.

Mülakat sürecinde annelerin önemli bir kısmı (14 kişi) da 4-6 yaş Kur'an kursunda eğitim almaya başladıktan sonra tuvalet adabına ilişkin davranışlarında olumlu değişimler gözlemlediğini belirtmiştir. Bu kapsamda ifade edilen görüşlerden bir kısmı aşağıda verilmiştir.

“Tuvaletten sonra klozet kapağını kapatıp sifona basmayı öğrendi. Bu alışkanlıkları ben çok anlattım ancak beni çok dinlemiyor ve söylediklerimi uygulamıyordu. Kurstan sonra bunları yapmaya başladı.” V10

“Tuvaleti artık daha temiz kullanıyor. Kurstan önce tuvalette sifonu çekmiyordu artık tuvaleti temiz kullanıyor sifonu çekiyor.” V11

“Tuvalet adabına dikkat ediyor, ellerini mutlaka sabunluyor Klozetin kapağını kapatmayı öğretmiş hocası, mikroplar saçılmasın üstünüze necaset gelmesin diye klozetin kapağını kapatıyor.” V16

4-6 yaş Kur'an kursunda eğitim almaya başladıktan sonra çocuğunun nezaket kapsamındaki davranışlarında olumsuz değişimler gözlemlediğini belirten sadece bir anne olmuştur. Bu anneye ait ifadeler aşağıda verilmiştir:

“Konuşma olarak artık daha kibar daha naif konuşuyor Bazen arkadaş ortamında öğrendiği bazı kötü kelimeler, kaba konuşmalar ve el hareketleri de oluyor. Yanlış olduğunu bilmeden, “O onu söylemişti” deyip bize yansıtabiliyor.” V3

Yukarıdaki ifadelerden açıkça anlaşılacağı üzere annenin asıl yakındığı konu, 4-6 yaş Kur'an kurslarında öğreticiler tarafından verilen eğitimin niteliği değil, bu eğitimlerden yararlanan öğrencilerin önceden öğrendikleri nezaket kurallarıyla bağdaşmayan davranışları kurs ortamında sergilemeleri ve çocuğunun bu durumdan olumsuz etkilenmesidir. 4-6 yaş grubu çocukların gelişimsel özellikleri göz önünde bulundurulduğunda, çocukların, arkadaşlarının davranışlarından etkilenmelerinin, hatta bu davranışları taklit etme eğiliminde olmalarının olağan bir durum olduğu söylenebilir. Bununla birlikte bu kurslarda öğretici olarak görev yapmakta olan kişilerin, çocukların bu olumsuz davranışlarının farkında olmaları ve bu davranışları terk etmeleri için gerekli tedbirleri almaları da son derece önemlidir.

“4-6 yaş Kur’an kursunda eğitim almaya başladıktan sonra çocuğunuzun nezaket kurallarına (sofra adabı, konuşma adabı, tuvalet adabı vb.) uygun davranma durumunda dikkatinizi çeken değişimler oldu mu?” sorusuna verilen cevaplardan, söz konusu kurslarda verilen eğitimin, çocukların nezaket kurallarını tanıma, bu kuralları davranışlarına yansıtma ve bu kurallara uymayan davranışları fark edip bunların sahiplerini uygun şekilde uyarma gibi davranışları kazanmalarına önemli katkılar sağladığı sonucu çıkarılabilir. Bu sonuç, programın hedefleriyle uyumludur.

3.4. 4-6 Yaş Kur’an Kurslarında Verilen Eğitimin, Çocukların İbadet Kapsamındaki Davranışları Üzerindeki Etkisi

4-6 Yaş Grubu Kur’an Kursları Öğretim Programı’nda ibadet kapsamı içerisinde değerlendirilebilecek çok sayıda kazanım bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır: Kelime-i Tevhid’i söyler. Kelime-i Şehadet’i söyler. Peygamberimizin adını söylerken saygı ifadelerini kullanır. Kur’an-ı Kerim’e saygı duyar. Bazı duaları ezbere okur. Abdest hareketlerini yapar. Kur’an-ı Kerim dinlemeyi sever. Besmele çeker (DİB, 2022).

4-6 yaş Kur’an kurslarında verilen eğitimin, çocukların ibadet kapsamına giren davranışlarını nasıl etkilediğini tespit etmek amacıyla annelere, “4-6 yaş Kur’an kursunda eğitim almaya başladıktan sonra çocuğunuzun ibadetle ilgili (abdest alma, namaz kılma, oruç tutma, dua etme, Kur’an okuma, camiye gitme gibi) davranışlarında dikkatinizi çeken değişimler oldu mu?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya cevap verirken annelerin en çok vurgu yaptıkları iki ibadet abdest alma ve namaz kılma olmuştur. Kendisiyle mülakat yapılan annelerin 17’si, 4-6 yaş Kur’an kursunda eğitim almaya başladıktan sonra çocuklarının abdest ve namaza ilişkin davranışlarında olumlu değişimler gözlemlediğini belirtmiştir. Bu kapsamda ifade edilen görüşlerden bir kısmı aşağıda verilmiştir.

“Ramazan ayında benimle beraber teravihe gitmek istiyor. Bazen ben bugün gitmeyelim dediğimde, bana “hadi gidelim” diye ısrar ediyor. Vakit namazlarında biz evde cemaatle kılarken gelmiyordu ama kursa başladıktan sonra artık o da bizimle namaz kılıyor.” V6

“Kurstan sonra abdest, namaz ve ibadetlerle alakalı daha istekli hale geldi. Kursun olumlu katkısı oldu. Ezan okunduktan hemen sonra namaz kılmak istiyor. Babası imam olup kendisi kamet getiriyor.” V8

“Kursta özellikle cuma günleri beraber namaz kıldıkları için eve geldiğinde de namaz kılmak istiyor.” V11

“Çok fazla değişim oldu. Kurstan önce eşim abdest almayı birkaç kez göstermişti ama çok hevesli değildi. Okulda abdest almayı öğrendikten sonra artık daha hevesli evde abdest almak istiyor. Namazın abdest alınarak kılınacağını Kur’an okurken de abdestli olunması gerektiğini biliyor, bunların bilincinde. Ezan okunduktan sonra namaz kılınacağını da biliyor.” V19

Yukarıdaki ifadeler, çocukların 4-6 yaş Kur’an kursunda aldıkları eğitimin, abdest alma ve namaz kılma ile ilgili kazanımlar bakımından başarıya ulaştığını göstermektedir. Annelerin bu konuyla ilgili ön plana çıkardıkları davranışlar, çocukların abdest almaya ve namaz kılmaya istekli hale gelmesi, annesi ve babası ile beraber namaz kılmak istemesi, ezan okunduktan sonra namaz kılınması gerektiğini öğrenmesi, abdest almayı öğrenmesi, Kur’an okurken ve namaz kılarken abdestli olunması gerektiğini öğrenmesi olduğu görülmektedir. Çocukların kazandığı bu davranışlar 4-6 Yaş Grubu Kur’an Kursları Öğretim Programı’nda belirtilen kazanımlarla uyumludur (DİB, 2022, s. 17). Kasar ve Aydın’ın çalışmasında ulaşılan sonuçlar bu bulguyu destekler niteliktedir. İlgili çalışmada çocukların kursta öğrendiği bilgileri günlük hayatlarına uygulama durumları araştırılmıştır. Velilerin verdikleri cevaplar neticesinde çocuklarının kursta öğretilen bilgilerden en çok ibadetlerle ilgili olanların hayatlarına uygulayabildikleri sonucuna ulaşılmıştır (Kasar & Aydın, 2023, s. 475).

Mülakat sürecinde abdest ve namazdan sonra en çok vurgulanan ibadetin “dua” olduğu tespit edilmiştir. Mülakat yapılan annelerin 15’i, 4-6 yaş Kur’an kursunda eğitim almaya başladıktan sonra çocuklarının dua etmeye daha fazla özen göstermeye başladıklarını belirtmiştir. Bu kapsamda ifade edilen görüşlerden bir kısmı aşağıda verilmiştir.

“Ezan okunduktan sonra kursta öğrendiği duayı ablası ile beraber yapıyorlar. Yanında ben varsam bana, babası varsa babasına duayı okuyor.” V1

“Evden çıkarken dua okuyor, gece yatarken dua okumadan yatmıyor.” V11

“Duaları gün içerisinde okuyor. Duaları kursta öğrendi.” V13

“Yemek duasını kursta öğrendi ve evde okuyor.” V15

“Sofra duası ve uyku duasını kursta öğrendi. Uyku duasını geceleri mutlaka yapıyor, sofraya duasını da ara ara yapıyor.” V20

Yukarıdaki ifadeler, 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı'nda yer alan dua alanıyla ilgili kazanımların büyük ölçüde gerçekleştiğini göstermektedir. Tüfekçi'nin çalışmasında ulaşılan sonuçlar da bu bulguyu destekler niteliktedir. Söz konusu çalışmada, programın değerler eğitimi noktasında başarısını tespit etmek amacıyla velilerle görüşmeler yapılmış, davranışa dönüşebilen değerler tespit edilmiştir. Yapılan çalışmada en çok davranışa dönüşen kazanımlardan birinin de “dua” olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tüfekçi, 2020, s. 72).

Mülakat sürecinde annelerin önemli bir kısmı (9 kişi) da, 4-6 yaş Kur'an kursunda eğitim almaya başladıktan sonra çocuklarının camiye gitmeye daha hevesli hale geldiğini belirtmiştir. Bu kapsamda ifade edilen görüşlerden bir kısmı aşağıda verilmiştir.

“Kandil günleri gibi özel günlerde camiye gitme konusunda daha istekli oldu.” V2

“Kurstan önce dedesi birkaç kez camiye götürmüştü. Kurstan sonra camiye gitmek için daha çok hevesli.” V19

“Babasına camiye gitmek istediğini söylüyor.” V20

Yukarıdaki ifadeler, 4-6 yaş Kur'an kursunda verilen eğitimin, çocukların camiye gitmeye istekli hale gelmelerine katkı sağladığını göstermektedir. Bu sonuç, 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı'nda “Dini Mekânlarımızı Tanıyorum” bilgi alanının açıklamalar kısmında yapılması istenen, çocukların dini mekânlarımızı sevgi temelinde tanımalarına katkı sağlamaya yönelik etkinliklerin (DİB, 2022, s. 18) büyük ölçüde amacına ulaştığını göstermektedir.

Mülakatta çocuğunun 4-6 yaş Kur'an kursunda eğitim almaya başladıktan sonra Kur'an okumayı öğrendiğini ve Kur'an okumaya yönelik hevesinin arttığını belirten anne sayısı ise 8 olmuştur. Bu kişilere ait ifadelerden bir kısmı aşağıda verilmiştir.

“Kur'an okumada harflerde şu an. Çok severek okuyor. Kur'an'a geçmeyi çok istiyor.” V5

“Kursta aldığı eğitimle Kur'an-ı Kerim okumayı da öğrendi ve artık Kur'an okuyabiliyor.” V7

“Kur'an-ı Kerim'e daha çok meyletti. Cüzden sonra Kur'an-ı Kerim'e geçmesi ödül gibi bir şey oldu ona, çok hevesli...” V16

“Kursta Kur'an-ı Kerim'e geçti. Eve gelip hevesle Kur'an tekrarı yapıyor.” V17

Yukarıdaki ifadeler, 4-6 yaş Kur'an kurslarında verilen eğitimin, çocukların Kur'an-ı Kerim okumayı öğrenmesine ve okumaya istekli olmasına katkı sağladığını göstermektedir. Demir ve Camadan'ın çalışmasında da velilere, kursta verilen Kur'an-ı Kerim öğretiminden memnuniyet durumları sorulmuş, elde edilen sonuçlara göre birçok velinin, çocuklarının kursta Kur'an-ı Kerim öğrenmesinden ve okumasından memnun kaldığı ve kursa giden çocukların tamamına yakınının akıcı bir şekilde Kur'an okuma becerisi kazandığı tespit edilmiştir (Demir & Camadan, 2019, s. 18).

Mülakat sırasında oruç ibadetiyle ilgili davranışlara vurgu yapan anne sayısı ise 7 olmuştur. Bu kapsamda ifade edilen görüşlerden bir kısmı aşağıda verilmiştir.

“Kursta aldığı eğitimden sonra ben üç aylarda oruç tuttuğum sıralarda “Ben de oruç tutmak istiyorum.” diyerek öğle vaktine kadar oruç tutuyor.” V7

“Ramazan ayında odamızı süsledik ve ramazan ayının, orucun önemini anladı. Kendisi de ara ara oruç tutmak istediğini söylüyor ve tutuyor. Çocuk olduğu için ara ara yiyerek tutabileceğini söylüyoruz kolaylaştırıyoruz bu şekilde tutuyor...” V8

“Kurstan önce oruç tutmak istemiyordu. Zor geliyordu. Kurstan sonra tam gün oruç tutabiliyordu. Ramazan ayında kurstan önce biz iftara kadar bekleyip yemek yemediğimiz için daha erken yemek yemek için beni zorluyordu. Ancak kurstan sonra bu açlığın bir ibadet olduğunu fark etti. Beni bu konuda zorlamadı. V10

“Kurstan önce kardeşlerinden görüyordu. Onları taklit ederek onlar sahura kalktıysa oda kalkardı ya da kaç gün oruç tuttularsa bende tutacağım derdi. Bilinçsiz bir şekilde onlar yapıyor diye yapardı. Kur’an Kursu’na başladıktan sonra öğrendiği için yapmak istiyor oruç tutmak sahura kalkmak istiyor.” V16

Yukarıdaki ifadeler, 4-6 yaş Kur’an kurslarında verilen eğitimin, çocukların Ramazan’ın Müslümanlar için önemli / özel bir ay olduğunu fark etmelerine ve oruç ibadetine ilgi duymalarına katkı sağladığını göstermektedir. Bu sonuç, 4-6 Yaş Grubu Kur’an Kursu Öğretim Programı’nda yer alan oruç ibadeti ile alakalı kazanımlarla uyumludur (DİB, 2022, s. 18).

Mülakata katılan annelerden birisi, 4-6 yaş Kur’an kursunda eğitim almaya başladıktan sonra çocuğunun camiye gitme davranışında olumsuz değişimler gözlemlediğini belirtmiştir. Annenin bu kapsamdaki ifadeleri aşağıda verilmiştir:

“Camiye gitme konusunda ise kurstan sonra gerileme yaşadık. Çocuğum biraz hareketli bir çocuk. Camiye giderken koşarak gitmiş ve öğretmeni araba falan gelir diyerek tedirgin olduğu için uyarmış ve camide ceza olarak arkadaşları koşup eğlenirken onu oturtmuş. Camiye karşı bir ön yargısı oluştu.” V8

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılacağı üzere, eğitim sürecinde cezalandırılan çocuğun nefret ve kaçınma gibi duygusal tepkiler verdiği görülmektedir. Söz konusu çocuğun, cezayı veren öğretici ile cezanın verildiği ortam olan camiye ilişkilendirmesi ve eşleştirmesi sonucunda camiye de olumsuz duygular geliştirdiği anlaşılmaktadır. Bu durum eğitim sürecinde en etkin role sahip öğreticilerin, çocukların bireysel farklılıklarını tanıyıp ona uygun eğitim stratejisi geliştirmesi, çocukların olumlu davranışlarını pekiştirmesi ve onların olumsuz davranışlarını değiştirmesi, eğitim sürecinde ödül ve cezaların çocuklarda yarattığı etkileri bilmesi gibi öğrenme psikolojisi alanında da yeterliliğe sahip olmaları gerektiğini göstermektedir.

“4-6 yaş Kur’an kursunda eğitim almaya başladıktan sonra çocuğunuzun ibadetle ilgili (abdest alma, namaz kılma, oruç tutma, dua etme, Kur’an okuma, camiye gitme gibi) davranışlarında dikkatinizi çeken değişimler oldu mu?” sorusuna anneler tarafından verilen cevaplar, 4-6 yaş Kur’an kurslarında verilen eğitimin, çocukların ibadet kapsamına giren davranışlarına olumlu yansıdığını göstermektedir. Çocukların, söz konusu kurslarda eğitim almaya başladıktan sonra abdeste almaya, namaz kılmaya, Kur’an okumaya, oruç tutmaya, dua etmeye, camiye gitmeye yönelik heveslerinde artış olduğu dikkat çekmektedir. İlgili mülakat sorusuna cevap verirken olumsuz durum bildiren anne sayısı ise sadece bir olmuştur. Bu sonuç, 4-6 Yaş Grubu Kur’an Kursları Öğretim Programı’nda yer alan ibadet alanıyla ilgili kazanımların büyük ölçüde gerçekleştiğini göstermesi bakımından önem arz etmektedir.

3.5. 4-6 Yaş Kur’an Kurslarında Verilen Eğitimin, Çocukların Teknolojik Araçları Kullanma Durumları Üzerindeki Etkisi

Teknolojik gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan yaşam tarzlarının değişmesi, anne ve babaların genellikle çalışıyor olması, çocuklar için güvenli oyun alanlarının azalması, teknolojik araçların kolay ulaşılabilir olması gibi durumlar çocukların teknolojik araçlara daha fazla yönelmesine sebep olmaktadır. Teknoloji bağımlılığı artık okul öncesi dönem çocuklarında da sıklıkla görülen bir problem haline gelmiştir. Söz konusu bağımlılığın hangi yaşta olursa olsun her insan için olumsuz sonuçları vardır. Ancak okul öncesi dönemde teknoloji bağımlılığının ortaya çıkaracağı olumsuz sonuçlar çok daha büyük olabilmektedir. Çünkü gelişimin oldukça hızlı gerçekleştiği bu dönemde çocukların teknoloji bağımlısı olmaları fiziksel, sosyal, duygusal, bilişsel, dini ve ahlaki gelişim alanlarında ciddi ve kalıcı sorunlara yol açabilir (Sayan, 2016, s. 69-70). Bağımlısı oldukları teknolojik araçlara dair yeterli bilgi ve bilince sahip olmadıkları için bu araçların olumsuz etkilerine karşı çocukların kendilerini koruma refleksi göstermelerinin düşük bir ihtimal olduğu gerçeğinin de unutulmaması gerekir. Okul öncesi dönemde teknolojik araçların kontrolsüz şekilde kullanılmasının obeziteye, görme sorunlarına, kas-iskelet sistemi ile ilgili sorunlara, dikkat ve konsantrasyon eksikliğine, saldırgan davranışlara, hayal gücü ve yaratıcılığın kısıtlanmasına, öğrenme güçlüğüne, uyku problemlerine, fiziksel aktivitelerin azalmasına, motor becerilerin ve dil gelişiminin olumsuz etkilenmesine yol açabildiği belirtilmektedir (Kanter, 2020, s. 207-214; Özyürek, 2018, s. 3). Bu sebeple çocukları yetiştiren ebeveynlere ve eğitimcilere önemli sorumluluklar düşmektedir.

4-6 Yaş Kur’an Kurslarında verilen eğitimin, çocukların teknolojik araçları kullanım durumlarını nasıl etkilediğini tespit etmek amacıyla annelere *“4-6 yaş Kur’an Kursunda eğitim almaya başladıktan sonra çocuğunuzun*

teknolojik araçları (Tv, telefon, tablet vb.) kullanım durumlarında değişme meydana geldi mi?" sorusu yöneltilmiştir. Araştırmaya katılan annelerin 12'si bu soruya cevap verirken çocuklarının teknolojik araçlarda izledikleri içeriğin değiştiğine vurgu yapmışlardır. Bu kapsamda ifade edilen görüşlerden bir kısmı aşağıda verilmiştir

"Öğretmenin izlettiği videoları ve ilahileri evde de izliyor. İzlediği ve yaptığı etkinlikler kursta öğrendikleri ile değişmeye başladı." V1

"Evimizde televizyon yok. Telefon kullanımını, ekranı olabildiğince kontrollü şekilde kullanıyoruz. Kursta izlediği şeyleri evde de izlemek istediğini söylüyor. Örneğin ramazan ayı ile alakalı bir şey izlediklerinde evde de bize bunu açmamızı söylüyor." V2

"Kursa başladıktan sonra izledikleri sureleri dinledikleri ilahileri, Harfler Köyü çizgi filmini izlemeye başladı." V4

"İzlediği şeylerin bilincine vardı. "Bunu izleyebilirim; bu zararlı bunu izlememem lazım." diyor. İçerik bakımından değişiklik oldu. Kursta izlediği şeylere bakmak istiyor. Azalma olmadı." V9

"Ne kadar dikkat etsek de illaki o teknolojiye yenik düştüğümüz anlar oluyor. Olumlu olarak ilahi vs yanına elif be te se videosu eklendi onu dinliyoruz. Arttı ya da azaldı diyemem ama içeriği değişti." V14

"İzlediği bazı yabancı kaynaklı çizgi filmleri, öğretmenin uyarısıyla ile artık izlemeyeceğini söyledi. Tablette videodan ziyade oyun oynamayı seviyor. Onu da kurstan sonra hafta içi kursta gittiği için sadece hafta sonu ile sınırladık." V19

Yukarıdaki ifadelerden açıkça görüleceği üzere annelerin önemli bir kısmı, çocuklarının 4-6 Yaş Kur'an Kursu'nda eğitim almaya başladıktan sonra teknolojik araçları kullanım sıklığı çok değişmese de izledikleri içeriklerin değişmeye başladığını; kursta izledikleri içerikleri evde de izlemek istediklerini belirtmişlerdir. Çocukların 4-6 Yaş Kur'an kursunda eğitim almaya başladıktan sonra yaşlarına uygun olan içerikleri izlemeye başlamaları, 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı'nın genel amaçlarından biri olan "sağlıklı bir din ve ahlak gelişimi göstermeleri"ne sağlayacağı katkı bakımından oldukça iyi bir durumdur (DİB, 2022, s. 6).

Mülakat sırasında çocuğunun 4-6 yaş Kur'an kursunda eğitim almaya başladıktan sonra teknolojik araçları kullanımında herhangi bir değişiklik gözlemlenmediğini belirten anne sayısı 5 olmuştur. Bu kişilere ait ifadelerden bir kısmı aşağıda verilmiştir.

"Kurstan önce telefon kullanımını kısıtlıyordum elimden geldiği kadar. Ama televizyona bakıyordu. Kurstan sonra da değişiklik olmadı aynı izlediği şeyleri izlemeye devam ediyor. Kursta izlediklerini ve gördüklerini izlemiyor. Değişiklik yaşanmadı." V8

"Kurstan sonra telefon kullanımında herhangi bir değişim yok. Biz kendimiz sınır koyuyoruz. Sürekli elinde olsa sürekli bakar. Biz sınırlandırıyoruz. Kursta izlediği şeyleri evde izlemiyor. İzlediği videolarda ve kullanımında bir değişim olmadı. V11

"Telefon kullanımı ile alakalı ben kurstan önce uyumadan önce Kur'an-ı Kerim dinleterek uyutuyorduk. Telefonda bazı oyunları da oynuyordu. Kurstan sonra kullanımı ile alakalı değişim olmadı. V15

Mülakat sırasında çocuklarının 4-6 Yaş Kur'an kursunda eğitim almaya başladıktan sonra teknolojik araçları daha az kullanmaya başladığını belirten anne sayısı 4 olmuştur. Bu kapsamda ifade edilen görüşlerden bir kısmı aşağıda verilmiştir.

"Kurstan önce telefonda Youtube'dan çok fazla video izliyordu. Biz ne kadar telefon kullanımını engellemeye çalışsak da tam olarak önüne geçemiyoruz Kurstan sonra değişim olarak telefon kullanımı biraz daha azaldı." V1

"Önceden telefon takıntısı vardı. Sürekli telefon onda olsun telefonla oyunlar oynasın istiyordu ama Kur'an kursuna gittikten sonra artık o kadar oynamıyor ." V5

"Kursa gitmeden önce teknolojik aletleri kullanırdı ama kurstan sonra azalma oldu. Artık bakmıyor; çok istekli değil." V16

"4-6 yaş Kur'an Kursunda eğitim almaya başladıktan sonra çocuğunuzun teknolojik araçları (Tv, telefon, tablet vb.) kullanım durumlarında değişme meydana geldi mi?" sorusuna verilen cevaplara bir bütün olarak bakıldığında,

4-6 Yaş Kur'an kurslarında verilen eğitimin çocukların teknoloji bağımlılığında kurtulmalarına, teknolojik araçları daha bilinçli ve amacına uygun şekilde kullanmaya başlamalarına sınırlı da olsa katkı sağladığını göstermektedir. 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı'nda teknoloji bağımlılığını önleme ve teknolojik araçların bilinçli şekilde kullanılmasını sağlama gibi özel bir amaca yer verilmemiş olmasına rağmen annelerin önemli bir kısmının bu konuda sınırlı da olsa çocuklarında olumlu davranış değişiklikleri gözlemlediklerini belirtmiş olmaları dikkate değer bir sonuçtur. Bu sonuç, 4-6 yaş Kur'an kurslarının, çocukların teknolojik araçlardan bilinçli ve amacına uygun şekilde yararlanmayı öğrenmelerine katkı sağlama potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir. Bu katkının arzu edilen düzeyde gerçekleşmesi, 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı'nda gerekli güncellemelerin yapılmasına bağlıdır.

4. Sonuçlar ve Öneriler

Okul öncesi dönem, gelişimin hemen her alanında olduğu gibi dini ve ahlaki gelişim açısından da kritik bir dönemdir. Bu dönemde çocukların dini ve ahlaki gelişimine büyük ölçüde çevresel faktörler yön vermektedir. Etkileşim halinde oldukları sosyal ve fiziki çevre çocukların dini ve ahlaki gelişimlerini destekleyebileceği gibi olumsuz da etkileyebilmektedir.

Çocuklara dini ve ahlaki gelişimlerini destekleyecek bir ortam oluşturma öncelikle ebeveynlere yüklenmiş bir sorumluluktur. Ancak günümüz şartlarında onların bu sorumluluğun üstesinden gelmeleri oldukça zorlaşmıştır. Geniş ailenin yerini çekirdek aileye bırakması ve ebeveynin her ikisinin çalışması söz konusu zorluğa yol açan temel etkenlerdir. Çocuklarının dini ve ahlaki gelişimine yeterli katkıyı veremeyen ve bu durumdan rahatsızlık duyan ebeveynler, bu eksikliği gidermek üzere güvenilir kurum arayışına girmişlerdir. Onların bu arayışları devlet yetkilileri tarafından geç de olsa fark edilmiş ve Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde 4-6 yaş Kur'an kursları açılmıştır.

Bu çalışmada, "4-6 Yaş Kur'an Kurslarında verilen eğitimin, çocukların aile ortamındaki davranışlarına yansıma durumu nedir?" sorusuna cevap aranmıştır. Çalışmada, veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşmeler, çocuğunu Uşak il merkezinde faaliyet yürüten 4-6 yaş Kur'an kurslarından birine gönderen annelerle gerçekleştirilmiştir.

Görüşme sürecinde elde edilen verilere göre 4-6 yaş Kur'an kurslarında verilen eğitim, çocukların aile fertleri ile ilişkilerine olumlu şekilde yansımaktadır. Kendisiyle görüşme gerçekleştirilen annelerin büyük bir bölümü, 4-6 yaş Kur'an kurslarında eğitim almaya başladıktan sonra çocuklarının aile fertlerine karşı öfke / hırçınlık göstergesi olan davranışlarının azaldığını, aile bireylerine karşı paylaşmaya açık hale geldiklerini, aile fertlerine hitap ederken nezaket belirten ifadeler kullanmaya başladıklarını belirtmiştir. Yine annelerin büyük çoğunluğu, 4-6 yaş Kur'an kursunda eğitim almaya başladıktan sonra çocuklarının oyuncakları toplama, kıyafetleri katlama ve yerine kaldırma, odasını düzenli tutma gibi davranışlarına vurgu yapmıştır.

Kendisiyle görüşme gerçekleştirilen annelerin büyük bir bölümü, 4-6 yaş Kur'an kursunda verilen eğitimin, çocuklarının yemek adabını öğrenmelerine katkı sağladığını belirtmiştir. Annelerin bu kapsamda ön plana çıkardıkları davranışlar şunlar olmuştur: Yemekten önce ve sonra ellerini yıkama, yemekten önce besmele çekme, sonrasında elhamdulillah deme, yemekleri israf etmeme, sofranın kurulması ve toplanmasında anneye yardım etme, yemekten sonra dişlerini fırçalama, suyu oturarak içme.

Annelerin büyük çoğunluğu, 4-6 yaş Kur'an kursunda verilen eğitimin, çocuklarının ibadet kapsamına giren bazı davranışları öğrenmelerine katkı sağladığını belirtmiştir. Onların bu kapsamda dile getirdikleri davranışlar şunlar olmuştur: Kur'an okumayı öğrenme, ezan okunduktan sonra abdest alıp namaz kılmaları gerektiğini öğrenme, abdest almaya ve namaz kılmaya istekli hale gelme, anne babası ile beraber namaz kılmak isteme, bazı duaları ezberleme ve dua etmeye eskiye nazaran daha fazla özen gösterme. Bu görüşler, 4-6 yaş Kur'an kursunda aldıkları eğitimin çocukların ibadet kapsamındaki davranışlarına olumlu yansıdığını göstermektedir.

Kendisiyle görüşme gerçekleştirilen annelerin bir kısmının verdikleri cevaplar, 4-6 yaş Kur'an kurslarında verilen eğitimin çocukların teknolojik araçları daha bilinçli ve amacına uygun şekilde kullanmaya başlamalarına sınırlı da olsa katkı sağladığını göstermektedir. Annelerin bu kapsamda ön plana çıkardıkları davranışlar şunlar olmuştur: Teknolojik araçlarda izlenen içeriği değiştirme, zararlı içeriklerin farkına varma, daha uygun içeriklere ilgi duymaya başlama, teknolojik araçlarla geçirilen zamanı azaltma.

Görüşmelerden elde edilen sonuçlara bir bütün olarak bakıldığında 4-6 yaş Kur'an kurslarının çok önemli bir boşluğu doldurduğu, çok önemli bir ihtiyaca cevap verdiği, programında yer verilen kazanımların büyük ölçüde gerçekleştiği rahatlıkla söylenebilir. Bu sonuç, söz konusu kurslarda verilen eğitimin daha nitelikli / verimli hale getirilmesi gibi bir ihtiyacın bulunmadığı anlamına tabi ki gelmemektedir. Zira bu çalışma çok sınırlı bir örnekleme gerçekleştirilmiştir. Ayrıca kendisiyle görüşme gerçekleştirilen anneler arasında az da olsa 4-6 yaş Kur'an kurslarında çocuklarına verilen eğitimin niteliğinden memnun olmayanlar da bulunmaktadır.

Bu çalışmada ulaşılan sonuçlar, 4-6 yaş Kur'an kurslarında görev yapmakta olan öğretmenlerin, velilerle daha yakın işbirliği içerisinde olmalarının önemini ortaya koymaktadır. 4-6 yaş Kur'an kursu öğretmenlerinin, çocukların gelişim dönemi özelliklerini ve bireysel farklılıklarını tanıyıp buna uygun bir eğitim verebilmeleri için pedagojik formasyon eğitimi almaları da önem arz etmektedir. Eğitim hizmetlerinin amacına ulaşmasının sadece öğretici ile öğrenci arasındaki etkileşime bağlı bir durum olmadığı açıktır. Ebeveynin bu süreçte yapacağı katkılar da son derece önemlidir. Bu nedenle çocuk gelişimi, psikolojisi ve eğitimi alanlarında ebeveynlere yönelik seminer programları düzenlenmesi uygun olacaktır. Ayrıca çocukların küçük yaşlardan itibaren teknoloji bağımlılığının başladığı ve gelişim süreçlerini etkileyen faktörlerden birinin de teknolojik araçların kullanımı olduğu gerçeği dikkate alınarak 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı'nda, teknolojik araçların amacına uygun ve kontrollü şekilde kullanımına dair kazanımlara yer verilmesi yerinde olacaktır.

KAYNAKÇA

- Aybey, S. (2019). 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarının Eğitim-Öğretim Faaliyetleri ve Problemleri (Zonguldak İli Örneği). *BEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6(2), 207-240.
- Başar, M., Yalçın, M., & Özdemir, A. (2013). Okul Öncesi Eğitime 5-6 Yaşında Başlayan Çocuklar İle 3-4 Yaşında Başlayan Çocukların Öz Bakım Becerilerinin Veli Görüşlerine Göre İncelenmesi (Uşak İli Örneği). *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(4), 208-244.
- Cihandide, Z. N. (2014). *Okul öncesi din ve ahlak eğitimi*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi.
- Çalık, C. (2007). Okul Çevre İlişkisinin Okul Geliştirmedeki Rolü: Kavramsal Bir Çözümleme. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(3), 123-140.
- Demir, Ö., & Camadan, R. (2019). 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Ebeveyn Memnuniyeti: Bayburt İl Örneği. *Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9, 7-38.
- Dinçer, Ç., Demiriz, S., & Ergül, A. (2017). Okul öncesi dönem çocukları (36-72 ay) için Özbakım Becerileri Ölçeği-Öğretmen Formu'nun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 59(78), 59-78.
- Diyanet İşleri Başkanlığı. (2022). *4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı*. Ankara.
- Diyanet İşleri Başkanlığı. (2023). *4-6 Yaş Grubu Değerler Eğitimi Programı*. Ankara.
- Kanter, A. (2020). Dijital Bağımlılığın Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklarda Sorun Davranışlarına Etkisi. *Researcher: Social Science Studies*, 8(2), 207-221.
- Kartopu, S. (2013). DİNİ YAŞAYIŞTA HAYATI SORGULAMA VE ANLAM ARAYIŞI. *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2(3), 67-90.
- Kasar, G., & Aydın, Y. (2023). Ebeveynlerin 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarından Memnuniyet ve Beklentileri Üzerine Bir Araştırma: Muş İli Örneği. *Amasya İlahiyat Dergisi*(20), 458-496.
- Korkmaz, M. (2019). *4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında Din Eğitimi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. Kayseri : Kimlik Yayınları.
- Özyürek, A. (2018). Okul öncesi çocukların bilgisayar teknolojileri kullanımının annelerin görüşlerine göre incelenmesi. *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, 2(2), 1-12.
- Sayan, H. (2016). Okul Öncesi Eğitimde Teknoloji Kullanımı. *21. Yüzyılda Eğitim Ve Toplum*, 5(13), 67-83.
- Tavukçuoğlu, M. (2002). Okulöncesi çocuğunun eğitiminde din duygusu ve din eğitimi. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 14(14), 51-63.

- Tosun, C., & Çapcıoğlu, F. (2015). 4-6 Yaş Kur'an Kursları Öğretim Programının Dini Gelişim Kuramları Çerçevesinde İncelenmesi. *Pegem Eğitim Ve Öğretim Dergisi*, 5(5), 705-720.
- Tüfekçi, K. (2020). *Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kuran Kursları Eğitiminin Öğretici Ve Veli Görüşlerine Göre İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Yazıbaşı, M. A. (2020). Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticisi, Öğrenci ve Öğrenci Velisinin İhtiyaç ve Beklentileri (Kırıkkale Örneği). *Dini Araştırmalar*, 23(57), 95-116.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.